

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИКИ «НОВОГО СТРИМУВАННЯ» США: ВІД «АЛЬ-КАЇДИ» ДО РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Анотація. Завершення «холодної війни» і перехід світу до «постбіполярної» фази розвитку стали поштовхом до переосмислення ролі традиційних безпекових стратегій провідних країн світу за нової реальності міжнародної та національної безпеки. Однак лише кардинальні зміни, що сталися у ландшафті міжнародної безпеки протягом останніх 15 років стали по-справжньому знаковими для трансформацій безпекових візій сучасних країн-світових лідерів.

Сформульована вперше у 1947 році одним із основоположників зовнішньої політики США Дж. Кеннаном, концепція стримування довгий час була наріжним каменем зовнішньополітичної та безпекової стратегії країни. У ХХ ст. вона служила становим хребтом національної безпеки Сполучених Штатів. Її мета, логіка і дієвість в часи «холодної війни» були ясні та зрозумілі. Вона була необхідна в протистоянні з Радянським Союзом і стала важливою складовою перемоги в холодній війні без розв'язання Третьої світової.

Стимування – це поєднання двох конкуруючих цілей: протидії противникові й уникнення війни. Досліджено незліченні варіації цього співвідношення за час його існування, але засаднича ідея є досить простою: ворог не завдасть удару, якщо знає, що сторона, яка обороняється, може успішно відбити напад або заподіяти йому неприйнятної шкоди діями у відповідь. Однак, як і будь-яка інша

* Кандидат політичних наук, завідувач лабораторії науково-дослідницької роботи Рівненського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, здобувач наукового ступеня доктора політичних наук відділу політичних стратегій Національного інституту стратегічних досліджень.

стратегія, стримування повинне базуватися на чітко окреслених актуальних загрозах і наявних ресурсах та інструментарії, які можна задіяти для протистояння цим загрозам.

Безпрецедентні за своїм масштабом терористичні акти у США 11 вересня 2001 року, подальша «глобальна війна з міжнародним тероризмом» та військово-політична агресія Російської Федерації 2014 року стали віхами змін концепції стримування в рамках безпекової стратегії США. Сучасне міжнародне безпекове середовище розвивається вкрай динамічно і вимагає синтезу постійного концептуального аналізу процесів, що відбуваються, з практичною реалізацією основних його результатів у засадничих безпекових документах країн та міжнародних організацій.

Ключові слова: стратегія національної безпеки, політика стримування, «холодна війна», система міжнародної безпеки, безпекова політика, Сполучені Штати Америки, Російська Федерація, Україна.

Annotation. The end of the “cold war” and world transition to the “postbipolar” development phase initiated revision of the traditional security strategies by the world’s leading countries, held in terms of new national and international security reality. However, only the drastic changes, which occurred within the international security landscape during the last 15 years became the milestones for the world countries’ security visions transformations. Deterrence is the fusion of two opposite goals: to repel the opponent and avoid war. However, as any strategy, it must rest upon clear and present dangers as well as upon resources and instruments at hand to counter those dangers.

Unprecedented terrorist acts of September, 11, 2001 in the United States, the “global war on international terror” and the Russian Federation’s military and political aggression against Ukraine in 2014 became the fundament of the deterrence concept changes within the scope of U.S. national security strategy. Modern international security environment changes dynamically and demands

the synthesis of constant conceptual analysis of the processes in action with the practical realization of its results in the national and international framework security documents.

Key words: *national security strategy, deterrence policy, “cold war”, international security system, security policy. The United States of America, the Russian Federation, Ukraine.*

Аннотация. *Завершение «холодной войны» и переход мира к «постбиполярной» фазе развития стали толчком к переосмыслению роли традиционных стратегий безопасности развитых стран мира в новой реальности международной и национальной безопасности. Однако лишь кардинальные изменения, случившиеся в ландшафте международной безопасности на протяжении последних 15 лет стали по-настоящему знаковыми для трансформаций видения политики безопасности современных стран-лидеров мирового сообщества.*

Сдерживание представляет собой синтез двух конкурирующих задач: противодействия противнику и предотвращение войны. Однако, как и любая другая стратегия, сдерживание должно базироваться на четко очерченных актуальных угрозах и наличествующих ресурсах и инструментах, которые можно использовать для противодействия этим угрозам.

Беспрецедентные за масштабом террористические акты в США 11 сентября 2001 года, последующая «глобальная война с международным терроризмом» и военно-политическая агрессия Российской Федерации против Украины в 2014 году стали вехами изменений концепции сдерживания в рамках стратегии национальной безопасности США. Современное пространство международной безопасности развивается чрезвычайно динамично и требует синтеза постоянного концептуального анализа происходящего с практической реализацией его результатов в

основополагающих документах национальной и международной безопасности стран и международных организаций.

Ключевые слова: *стратегия национальной безопасности, политика сдерживания, «холодная война», система международной безопасности, политика национальной и международной безопасности, Соединенные Штаты Америки, Российская Федерация, Украина.*

Постановка проблеми. Завершення «холодної війни» і перехід світу до «постбіполярної» фази розвитку стали поштовхом до переосмислення ролі традиційних безпекових стратегій провідних країн світу за нової реальності міжнародної та національної безпеки. Однак лише кардинальні зміни, що сталися у ландшафті міжнародної безпеки протягом останніх 15 років стали по-справжньому знаковими для трансформацій безпекових візій сучасних країн-світових лідерів.

Сформульована вперше у 1947 році одним із основоположників зовнішньої політики США Дж. Кеннаном, концепція стримування довгий час була наріжним каменем зовнішньополітичної та безпекової стратегії країни. У ХХ ст. вона служила становим хребтом національної безпеки Сполучених Штатів. Її мета, логіка і дієвість в часи «холодної війни» були ясні та зрозумілі. Вона була необхідна в протистоянні з Радянським Союзом і стала важливою складовою перемоги в холодній війні без розв'язання Третьої світової.

Стимування – це поєднання двох конкуруючих цілей: протидії противникові й уникнення війни. Досліджено незліченні варіації цього співвідношення за час його існування, але засаднича ідея є досить простою: ворог не завдасть удару, якщо знає, що сторона, яка обороняється, може успішно відбити напад або заподіяти йому неприйнятної шкоди діями у відповідь. Однак, як і будь-яка інша стратегія, стимування повинне базуватися на чітко окреслених актуальних загрозах

і наявних ресурсах та інструментарії, які можна задіяти для протистояння цим загрозам.

Безпрецедентні за своїм масштабом терористичні акти у США 11 вересня 2001 року, подальша «глобальна війна з міжнародним тероризмом» та військово-політична агресія Російської Федерації 2014 року стали віхами змін концепції стримування в рамках безпекової стратегії США. Сучасне міжнародне безпекове середовище розвивається вкрай динамічно і вимагає синтезу постійного концептуального аналізу процесів, що відбуваються, з практичною реалізацією основних його результатів у засадничих безпекових документах країн та міжнародних організацій.

Мета статті – проаналізувати трансформації безпекової стратегії стримування Сполучених Штатів Америки часів «холодної війни» в контексті протидії новим («мережним» та «гібридним») загрозам і актуалізації традиційних для світу біполярного протистояння викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Чимало науковців присвятило свої праці проблемам міжнародної безпеки. Серед них можемо назвати П. Піллара, Дж. Хогланда [11], Е. Шапіро [18], Е. Шмітта, Т. Шанкера [17], М. Шойєера [15] та багатьох інших.

З-поміж вітчизняних вчених, які присвятили свої дослідження обраній проблематиці, назвемо В. Горбуліна, А. Качинського [2], О. Данільяна, О. Дзьобана, М. Панова [3], В. Мандрагелю [6] та інших. Окремим питанням правових аспектів функціонування системи міжнародної безпеки присвячено, зокрема, праці М. Баймуратова, С. Кульчицького та інших учених.

Постановка проблеми. До цього часу існує небагато досліджень, присвячених комплексному аналізу трансформацій безпекових стратегій США в контексті еволюції традиційних і появи нових – «мережних» та «гібридних», загроз національній та міжнародній безпеці. Відтак основними **цілями** даного дослідження є:

- з'ясувати засади політики стримування часів «холодної війни» в контексті еволюції безпекового середовища світу;
- проаналізувати трансформацію політики стримування в умовах протистояння новому «мережному» типу терористичної загрози на прикладі міжнародної терористичної організації «Аль-Каїда»;
- проаналізувати подальший етап трансформаційних процесів політики стримування в умовах протидії «гібридній» військово-політичній агресії Російської Федерації проти України;
- окреслити нові підходи до визначення сутності політики стримування в умовах інтеграції «мережних» та «гібридних» загроз національній та міжнародній безпеці у сучасних безпекових стратегіях США.

Основні результати дослідження. Після трагічних подій 11 вересня 2001 року Сполучені Штати Америки намагалися використати увесь свій військовий і політичний арсенал для протистояння новому ворогу – міжнародній терористичній організації «Аль-Каїда». У політичному сенсі до цього арсеналу належала стратегія стримування часів «холодної війни».

У 1947 р. в журналі «Foreign Affairs» під псевдонімом «Ікс» була опублікована стаття «Витоки радянської поведінки». Її автором був американський дипломат Джордж Кеннан (1904-2005 рр.), який сформулював теоретичні основи «політики стримування» СРСР. Стаття набула концептуального характеру і стала своєрідним «маніфестом» політики стримування, справивши істотний вплив на подальший розвиток геополітичної теорії в США.

За Кеннаном, в основі «політики стримування» повинен лежати ментальний фактор. У сучасних геополітичних моделях він набув вирішальної ролі: протиборство перейшло в сферу ідей і цінностей. Кеннан пояснював природу опозиційності зовнішньої політики СРСР до західних держав характерною особливістю комуністичного світогляду і радянської системи – ворожістю до зовнішнього світу [12, р. 572].

Ідея використання традиційних механізмів стримування у протидії тероризму бере свій початок від матеріалів брифінгу «Концепція стримування і нейтралізації терористичних мереж», презентованого колишньому міністрові оборони США Д. Рамсфельду влітку 2005 року. Ідея отримала свій розвиток у формулі «нового стримування», адаптуючи класичні підходи Холодної війни до специфічних умов протидії терористичній загрозі. Одним з її основоположників був Б. Павел, фахівець в галузі національної безпеки США, який приймав безпосередню участь у формуванні стратегії стримування СРСР [17, с. 48]. В основу цієї нової ідеї лягло класичне ядерне стримування, яке в контексту сучасної ситуації слід було застосовувати проти держав-спонсорів терористичних груп та рухів. Однак такий підхід в чистому вигляді був явно застарілим, оскільки стосувався чіткої прив'язки до території та окремих держав, що суперечило мережній природі сучасних терористичних рухів. Тому в результаті він був видозмінений і став відображати новітні вимоги часу. Ось яким чином було конкретизовано «територію» у фізичному та віртуальному сенсі стосовно терористичних груп [17, с. 53]: розрахунок шансів на успіх терористичної акції; особиста слава; особиста репутація; підтримка мусульманської спільноти; публічність; мережна єдність і взаємозалежність; довіра спільників; родинне благополуччя; зміцнення мусульманської спільноти; матеріальні чинники; збільшення членів угруповання; стратегічний успіх.

Сутністю політики «нового стримування» для США стала на той час можливість максимально негативного впливу на максимальну кількість вказаних чинників, що суттєво змінить поведінку та логіку дій терористичних груп та рухів.

Додатковими елементами впливу в цьому контексті вважаються дев'ять базових функцій воєнізованого угруповання, до типу яких належить більшість терористичних груп [17, р.54]: лідерство; укриття; розвідка; зв'язок; пересування; зброя; особовий склад; ідеологія; фінанси.

Паралельний цілеспрямований вплив в напрямку обох груп факторів мав забезпечити, на думку авторів ідеї, ефективне стримування наявної терористичної загрози.

Практичне втілення цих положень знаходимо у Президентській директиві з національної безпеки № 46 (березень 2006 р.) колишнього президента США Дж. Буша-молодшого, в якій, зокрема, йдеться: «Нове стримування поєднує в собі потребу утримувати терористів та їх прибічників від організації атаки з використанням зброї масового знищення, а в разі невдачі, переконати їх не реалізовувати такий сценарій» [13].

Критики такого підходу вважали, що використання методів Холодної війни суперечить самій природі міжнародного тероризму. Єдино можливий варіант використання такої логіки в протидії терористичній загрозі полягає у нав'язуванні страху «масованої відплати», не обмежуючись ані територією, ані національними кордонами – аналога масованих ядерних ударів по території СРСР та ОВД часів «холодної війни» [15, с. 98–99].

Одним із напрямів практичного втілення «нового стримування» були численні інформаційно-психологічні кампанії, розгорнуті США, і спрямовані на інформаційно-ідейну протидію «Аль-Каїді» та іншим ісламістським рухам. Однак ігнорування цілого ряду національних факторів [4], а також елементарний брак авторитету США в релігійно-моральному сенсі в Ісламському світі знівельовали потенційні результати.

У військово-політичному аспекті логіка протидії терористичній загрозі також була продиктована мисленням часів «холодної війни» – в той час, як сучасні військові загрози потребують максимально оперативного реагування, Сполучені Штати втрачали час на довготермінове планування, збирання та формальне затвердження Коаліції на підтримку своїх дій.

Напередодні десятої річниці подій 11 вересня 2001 року, Пентагон і Білий дім офіційно оголосили про використання адаптованих принципів

стримування часів «холодної війни» в протидії екстремізму. У Національній військовій стратегії США 2011 року, зокрема, декларується наступне: «Хоч стримувати терористів безпосередньо непросто, вони все ж діють на основі співвідношення витрат/вигод і залежать від держав та інших акторів, на яких ми можемо здійснювати вплив. Діючи цілеспрямовано, ми можемо примусити до відповідальності будь-який уряд або актора, задіяного у нападі на Сполучені Штати або їх союзників, збільшуючи витрати на їх підтримку. І ми повинні робити подальші кроки щодо унеможливлення отримання терористами тих переваг, яких вони прагнуть досягти своїми акціями» [8].

На початку лютого 2015 року адміністрація Б. Обами внесла корективи до стратегії національної безпеки країни зразка травня 2010 року. Тоді важко було уявити такі трендові події майбутнього, як «Арабська весна», анексія Росією українського Криму і початок «гібридної» а згодом і традиційної війни на Донбасі, поява «Ісламістської держави» з уламків радикальних ісламістських угруповань та колишньої іракської правлячої партії «Баас», загострення протистояння з Північною Кореєю.

Нова версія стратегії фокусується на політиці США в умовах рівносильного негативного впливу терористичних загроз і політичного «протистояння наддержав» [20]. Сполучені Штати продовжують відігравати роль лідера у гуртуванні груп націй для злагоджених дипломатичних, економічних та військових дій з протидії актуальним загрозам міжнародній безпеці. Однак прикметною рисою нової версії безпекової стратегії Вашингтону є зміна риторики щодо Москви. Якщо 2010 року Білий дім намагався створювати й розвивати механізми партнерства з Кремлем, то на початку 2015 року офіційна тональність зазнала суттєвих змін: «Порушення РФ суверенітету й територіальної цілісності України, рівно як і російська позиції щодо інших країн-сусідів,

ставить під загрозу міжнародні норми, усталені в світі наприкінці Холодної війни» [14].

США на сьогодні постали перед викликом інтеграції сучасних та класичних концептів загроз національній безпеці. З одного боку, сучасні виклики міжнародній безпеці, сформовані після терактів 11 вересня 2001 року, характеризуються зовсім іншою архітектурою, аніж загрози часів «холодної війни».

По-перше, основним джерелом загроз стала не організована за вертикальним ієрархічним принципом держава як досить іммобільний об'єкт прикладення військової, політичної, економічної та інформаційної сили, а міжнародне терористичне угруповання цілком нового, мережевого типу, з розвиненою горизонтальною структурою незалежних одна від одної «комірок», які й утворюють саму терористичну мережу будь-якої географічної розосередженості.

Отже, Сполучені Штати постали перед нагальною необхідністю виробити якісно нову стратегію протидії новим загрозам мережного характеру. Так постала концепція Мережно-центричного протиборства (МЦП), випробувана у військових кампаніях в Афганістані (2001-2002 рр.) та Іракові (2003 р.). Принциповою відмінністю цієї концепції стало те, що на перший план у військовому протистоянні виходило не стільки нанесення максимальних фізичних втрат армії противника, скільки створення максимально вигідного для сторони-ініціатора медіа-образу конфлікту [4]. Однак американська практика використання положень «мережного протиборства» у військових кампаніях в Афганістані та Іракові показала їх неефективність – в контексті медіа-висвітлення, використання у таких операціях національних збройних сил автоматично переводить увагу аудиторії від самої події до того, хто її спричинив. Росія, уважно аналізуючи будь-яку зовнішньополітичну та військову активність США, зробила висновки і використала для захоплення українського Криму

військових у формі без розпізнавальних знаків. Саме ця концепція була взята за основу російської «гібридної війни».

По-друге, агресивні дії РФ щодо України значною мірою актуалізують для США дискурс традиційної «холодної війни». Сполучені Штати та їх європейські союзники змушені повертатися до старих оперативних доктрин посилення оборони Східних рубежів, спрямованих у свій час проти СРСР, нині – проти РФ.

Насьогодні Сполучені Штати крок за кроком на практиці усувають досить умовну військову перевагу РФ, яка використовується останньою для нагнітання страху у більшості союзників по НАТО перед можливим початком «масштабної континентальної війни». Так, наприклад, ще на початку цього року президент Європейського парламенту М. Шульц відзначав, що «слід докладати усіх зусиль для того, щоб розрядити кризу [на Сході України – *авт.*] поєднанням санкцій та діалогу, інакше ми опинимося перед загрозою більш серйозного військового конфлікту» [1].

Зважаючи на те, що нові загрози безпеці Європи, що постали внаслідок збройної агресії РФ на Півдні та Сході України, не відображаються на необхідному збільшенні військових витрат європейських союзників США [10], Вашингтон змушений вдаватися до більш рішучих і поки що односторонніх кроків з забезпечення євроатлантичної безпеки. До цього Вашингтон підштовхують неоднозначні результати «Мінська-2» і невизначеність мирного процесу на Сході України. Те, що Путін не має наміру виконувати підписані угоди стало зрозуміло практично відразу, коли офіційний Кремль заявив про те, що РФ є не «стороною конфлікту» а всього лише «гарантом» виконання угод [7].

Тож на початку лютого офіційний Вашингтон прийняв рішення про розміщення 12 штурмовиків A10 Thunderbolt II і контингенту з 300 військовослужбовців у Німеччині, на авіабазі Шпангдалем [9].

В той же час Державний департамент США і управління Пентагону з продажу військового обладнання оголосили про нову програму, яка вперше дозволить європейським союзникам Вашингтона отримувати американське військове обладнання [22]. Першим кроком в цьому напрямку стало анонсування Державним департаментом США нових правил продажу безпілотних літальних апаратів (БПЛА) MQ-9 Reaper («Жнець») своїм союзникам. Безпілотники в останнє десятиліття із засобу ведення тактичної розвідки перетворилися на ударну силу. Повний перелік змін залишається засекреченим, проте на даний момент відомо наступне [19].

1. Спрощується процедура купівлі-продажу відповідного обладнання (раніше для такої угоди було потрібно щоразу викладати детальну аргументацію її необхідності). Зараз вся ця логіка викладена в концентрованому вигляді і в загальних рисах спирається на головний пріоритет політики адміністрації Обами – підготовку та оснащення військових союзників країни, в першу чергу, партнерів по НАТО як основу зміцнення регіональної безпеки.

2. Частково нівелюється військово-технологічний розрив між Європою та Сполученими Штатами – одна з основних перешкод трансатлантичної співпраці у військовій сфері та сфері оборони. Використання спільних бойових платформ дозволить підвищити ефективність спільних антитерористичних та інших операцій. За словами Держдепу, це не тільки «посилить оперативні можливості довірених союзників [США – авт.], підвищить ефективність взаємодії ВС США з цими партнерами в коаліційних операціях, а й зніме навантаження на національні Збройні сили США у проведенні таких операцій».

3. Посилюється контроль за використанням безпілотників. США залишають за собою право здійснювати моніторинг усього періоду використання наданого обладнання для забезпечення таких міжнародних стандартів, як «права людини, регіональний баланс сил».

Першу партія «Женців» в Європі отримають Нідерланди (сума поставки оцінюється в \$340 мільйонів). Затверджено також контракти з Великобританією, Італією і Францією. Однак поки що тільки Лондон отримає комплекти озброєння для БПЛА.

Цю логіку також продовжує рішення військово-політичного керівництва Сполучених Штатів розширити продовжити навчання Atlantic Resolve, що проводяться Армією США в рамках посилення наземного компоненту військової оборони Європи у 2015 році, залучивши до процесу і Україну [21].

Відтак, сполучені Штати вживають практичних заходів з метою втілення основних концептуальних засад політики «нового стримування», сформульованих під впливом подій останнього десятиліття, а надто – останнього року.

Висновки. Дискурс «нової холодної війни», який актуалізується в зв'язку з агресивним військово-політичним курсом РФ щодо України, має цілий ряд суттєвих відмінностей від дискурсу «класичної холодної війни».

По-перше, у ньому відсутня потужна ідеологічна складова, принаймні з боку Росії. Якщо традиційне ідеологічне протистояння в рамках «холодної війни» здійснювалося по лінії «комунізм – капіталізм», то новий двополюсний світ характеризується радше протистоянням авторитаризму (Російська Федерація) і демократії (Західний світ) [16].

По-друге, «холодна війна – 2.0» інтегрує в собі як класичні загрози національній та міжнародній безпеці в особі держави, так і сучасні загрози, як от використання державами мережних технологій ведення війн («гібридна війна» РФ проти України на початкових етапах військового вторгнення).

Зміни у стратегічному курсі безпекової політики Вашингтона слід розглядати як реакцію на змішаний характер нових і традиційних загроз національній та міжнародній безпеці, а також в контексті попередніх дій з посилення обороноздатності Європи.

Відтак, безпекові стратегії країн на сучасному етапі повинні обов'язково враховувати сучасне унікальне середовище міжнародної безпеки, сформоване поєднанням цих загроз.

Список використаних джерел

1. Голова Європарламенту проти нових санкцій / Польське радіо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/195059>, Голова-Європарламенту-проти-нових-санкцій.
2. Горбулін В.П. Засади національної безпеки України: Підручник / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – К.: Інтер-технологія, 2009. – 272 с.
3. Данільян О.Г. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації / О.Г. Данільян, О.П. Дзьобан, М.І. Панов. – Харків : Фоліо, 2002. – 285 с.
4. Жовтенко Т. Г. Інформаційний вимір сучасних військових конфліктів (Іракська кампанія 2003 р.) / Т.Г. Жовтенко, В.М. Яблонський // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4(9). – С.171 – 176.
5. Кулаков А. О возможных границах уровней безопасности противостояния в международной политике / А. Кулаков // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 11. – С. 75-88.
6. Мандрагеля В. А. Причини та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько-соціологічний аспект / В.А. Мандрагеля. – К., 2003. – 569 с.
7. У Кремлі заявили, що РФ не є стороною конфлікту і не повинна виконувати мінські домовленості / УНІАН [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1043724-u-kremli-zayavili-scho-rf-ne-e-storonoyu-konfliktu-i-ne-povinna-vikonuvati-minski-domovlenosti.html>.

8. 2011 National Military Strategy – U.S. Army. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.army.mil/info/references/docs/NMS%20FEB%202011.pdf>.

9. A-10 Warthogs return to Germany as situation in Ukraine deteriorates / Stars and Stripes [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.stripes.com/news/europe/a-10-warthogs-return-to-germany-as-situation-in-ukraine-deteriorates-1.330479>.

10. European concern over Russia not reflected in defense spending / Stars and Stripes [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.stripes.com/news/europe/european-concern-over-russia-not-reflected-in-defense-spending-1.331667>.

11. Hoagland J. Terror Turf Wars / Jim Hoagland. – The Washington Post. – 2006. – April 16. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/14/AR2006041401899.html>.

12. Mr.X. The Sources of Soviet Conduct / Mr.X. // Foreign Affairs. – 1947. – 25 (July). – Pp. 572.

13. National Security Presidential Directive 46 «U.S. Strategy and Policy in the War on Terror», 6 March 2006 / Homeland Security Watch. US News previews NSPD-46/HSPD-15 – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.hlswatch.com/2006/03/16/us-news-previews-nspd-46hspd-15>.

14. New US security strategy touting unity with Europe is tested instantly / Stars and Stripes [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.stripes.com/news/europe/new-us-security-strategy-touting-unity-with-europe-is-tested-instantly-1.328372>.

15. Scheuer M. Marching Toward Hell: America and Islam after Iraq / Micheal Scheuer. – Free Press, 2008. – 364 p.

16. Schiff: Russia Leading 'Authoritarian' Wave / Defense News [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.defensenews.com/>

story/defense/policy-budget/congress/2015/03/02/russia-putin-ukraine-weapins-schiff/24255917/

17. Schmitt E. Counterstrike. The Untold Story of America's Secret Campaign Against Al-Qaeda / E.Schmitt, T.Shanker. – NY, 2011. – 326 p.

18. US Opens Up Sales of Armed Drones to Allies / Defense News [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/industry/2015/02/17/armed-drones-state-department-alies/23576441>.

19. US Security Strategy Reflects Changed World / Defense News [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/policy/2015/02/05/obama-strategy-russia-china-islamic-state-nss/22915347>.

20. US Soldiers Ready for Ukraine Deployment / Defense News [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.defensenews.com/story/defense-news/blog/intercepts/2015/03/03/ukraine-russia-putin-war/24327263>.

21. Washington Unveils NATO Weapon-Sharing Plan / Defense News [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.defensenews.com/story/defense/2015/02/04/nato-weapons-sales-stste-department/22871267>.